

Gunilla Hjorth
Ekolog
Telefon 08-508 28 814, 076-122 88 14
gunilla.hjorth@miljo.stockholm.se

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden

REDOVISNING AV TILLSYNSARBETET I STADENS NATURRESERVAT 2007

Förslag till beslut

- 1 Godkänna Miljöförvaltningens redovisning.
- 2 Översända redovisningen till Länsstyrelsen, Exploateringsnämnden, Stadsbyggnadsnämnden och Stadsmuseet samt till stadsdelsnämnderna i Skarpnäck, Skärholmen, Bromma, Hässelby-Vällingby, Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista.

Gunnar Söderholm

Gustaf Landahl

Sammanfattning

Stockholms natur- och kulturresevat håller över lag en god kvalitet på de värden de är avsedda att bevara. I de flesta fall har trenden varit fortsatt positiv under 2007 på grund av tidigare års investeringar i naturvårdsprojekt som nu genomförts. Dock har vissa av förvaltarna problem med resurser för att upprätthålla en optimal skötsel.

Friluftsområdena betyder mycket för invånarnas välbefinnande och ger möjlighet att för framtiden bevara ett varierat växt- och djurliv i staden. Samtliga åtta resevat bedöms vara i godtagbart skick, i synnerhet de där staden satsat på underhåll och restaurering av naturmiljöer och anläggningar för rekreation samt där markanvändningen är väl reglerad.

Miljöförvaltningen har under 2007 bedrivit en tillsynskampanj för att bygga upp ett kontaktnät med verksamhetsutövare, öka samarbetet kring reservaten inom staden samt allmänt informera om vad som gäller i de skyddade naturområdena. Tillsynsarbetet har i övrigt inneburit att följa upp beslutade tillstånd, dispenser och klagomål samt att försöka få till stånd förbättringsåtgärder. Förvaltningen har även bistått skötselansvariga med naturvårdskompetens och faktaunderlag om tillståndet hos djur- och växtlivet.

Bakgrund

Naturen i storstaden har ett extra högt bruksvärde för rekreation i och med att så många människor ser den som en viktig resurs. Att vistas i naturmiljö har många positiva effekter för människors hälsa visar forskningen, bl a förbättras förmågan att återhämta sig från stress, och barns lek i natur gynnar motoriken och koncentrationsförmågan.

Natur- eller kulturresevat kan bildas enligt miljöbalkens sjunde kapitel för att bevara och utveckla grönområden med ett särskilt stort värde för människor, djur och växter. Reservaten har särskilda syften och föreskrifter som formuleras på olika sätt beroende på reservatets karaktär och de värden man vill skydda. Skötselplaner fastställs som beskriver hur området ska skötas för att ta tillvara natur-, kultur- och rekreationsvärdena. Områdesskyddet innebär att man reglerar markanvändningen för att säkra nuvarande och kommande generationers upplevelser av ett rikt natur- och kulturlandskap.

Reservatsarbetet i Stockholms stad

Åtta kommunalt skyddade naturområden finns i Stockholm: Judarskogen, Kyrksjölöten, Hansta, Grimsta, Flaten, Nackareservatet, Sätterskogen och Igelbäcken. De nyttjas av en mängd olika besökare; skolor, daghem, intresseföreningar, idrottsklubbar, badgäster, kolonister och en naturströvande allmänhet. I reservatsbesluten har man tagit hänsyn till nuvarande friluftaktiviteter, men om behov uppstår av nya aktiviteter som ligger i linje med reservatens syften kan staden bevilja tillstånd och dispenser från bestämmelserna.

Inom staden arbetar flera aktörer med reservaten. Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för inrättande samt beslutar om tillstånd och dispenser. Förvaltarskapet, dvs löpande skötsel och investeringar, ligger främst på respektive stadsdelsnämnd. Exploateringsnämnden representerar markägaren och upprättar skötselplaner. Miljö- och hälsoskyddsnämnden är tillsynsmyndighet för områden som staden skyddat enligt 7 kap. miljöbalken.

Tillsyn definieras i förordningen om tillsyn enligt miljöbalken (1998:900) som verksamhet som syftar till att säkerställa att föreskrifter, domar och beslut som fattats med stöd av miljöbalken efterlevs. Miljöförvaltningens tillsyn inriktas främst på att kontrollera att reservatens föreskrifter samt tillstånds- och dispensbeslut rörande dessa efterlevs. Arbetet bekostas till allra största delen av tillsynsavgifter.

Tanken är att reservaten ska kunna fungera för många olika brukare. Att besökarna upplever trygghet, ”ordning och reda” och närvaro från stadens sida motverkar onödiga motsättningar och skadegörelse och kan leda till en positiv spiral där staden, enskilda verksamhetsutövare och allmänheten hjälps åt att ta ansvar för naturen.

Tillsynsarbetet har största tonvikten på förebyggande och stödjande insatser. Miljöförvaltningen har rollen att informera om syfte, föreskrifter och bevarandevärden i reservaten. Förvaltningen bidrar även med naturvårdskompetens vid skötselåtgärder och dispensgivna arbetsföretag m.m. i syfte att undvika överträdelser. Samarbetet med berörda stadsdelsförvaltningar spelar en särskilt viktig roll.

Förvaltningens synpunkter

Fokus inom den operativa tillsynen har under 2007 legat på att genomföra en *tillsynskampanj* riktad mot verksamhetsutövare (VU) och andra brukare av reservaten.

Bakgrunden till satsningen är att antalet naturreservat ökat från tre till åtta sedan 2005, varvid kunskap om de nya reservaten behöver nå ut till VU och andra aktörer. Nya VU har även tillkommit i de gamla reservaten, vilket motiverar nya informationsinsatser.

Målet med tillsynskampanjen var att:

- Stadens naturreservat, dess bevarandevärden och de regler som gäller, ska vara kända av verksamhetsutövare och andra berörda aktörer.
- Efterlevnaden av föreskrifter och allemansrätten ska vara god.
- Miljöförvaltningens tillsynsroll också ska vara känd av inblandade aktörer, och att nätverk och informationskanaler kring naturreservaten ska utvecklas.

Resultat av tillsynskampanjen

Inom tillsynskampanjen har förvaltningen kartlagt vilka VU och andra berörda brukare som finns i varje reservat. Vidare har gjorts en kartering av områden med särskilt känsliga ekosystem, flora, fauna samt andra värden där särskild hänsyn krävs. En GIS-baserad karta med känsliga miljöer i respektive reservat har skapats, som är lätt att skicka ut vid behov. Därefter har en riskanalys utarbetats för alla naturreservaten och projektets insatser prioriteras i enlighet med denna.

Prioriterade VU och andra berörda brukare inom respektive reservat har fått informationsbrev, oftast kombinerat med telefonsamtal. Informationsbreven beskriver i stort det aktuella naturreservatet, dess värden, regelverk samt miljöförvaltningens tillsynsarbete. Fokus har legat på att informera om uppgifter som är särskilt viktiga för mottagaren. I några fall har informationen lämnats vid personliga möten.

Reservat	VU och övriga berörda; ca	Övriga berörda förvaltningar/kontor i staden	Summa
Nackareservatet	10	2	12
Brommareservaten	1	2	3
Flaten	22	3	25
Sätraskogen	20	3	23
Grimsta	25	6	31
Igelbäcken	30	6	36
Hansta	35	7	42
Totalt	143	19 (vissa återkommer)	162

Tabellen visar antal VU och andra berörda som har ingått i tillsynskampanjen

Slutsatsen är att kartläggning och informationsinsatser har bedrivits med gott resultat. 192 verksamhetsutövare och andra brukare av reservaten har nåtts direkt av tillsynskampanjen, men information kommer att nå ut till fler via föreningsmöten etc. Kännedomen hos VU och brukare om bevarandevärden, regler och Miljöförvaltningens tillsynsroll har sannolikt ökat efter de utförda insatserna. Det återstår dock ett visst behov av information inom staden, se avsnitt längre ned. Nya nätverk och informationskanaler har skapats med brukare och verksamhetsutövare, vilket kan leda till positiva effekter för reservatens bevarandevärden. Ett par exempel på detta är diskussioner om brukaravtal som uppkommit i och med kampanjen inom Nackareservatet och Flatenreservatet, liksom samarbete för att undvika markslitage i Nacka-, Flatens och Sätterskogens naturreservat.

Även samarbetet med förvaltarna av reservaten har fördjupats.

I och med tillsynskampanjen har också några informella arbetsgrupper bildats för att försöka lösa problem som framkommit av karteringen. Exempel på sådana är den grupp för att lösa cykelfrågan i nybildade reservat - främst Nackareservatet - där Stadsbyggnadskontoret (SBK), Trafikkontoret (TK) och Miljöförvaltningen (MF) haft några möten. I Hansta pågår ett samarbete för upprustning av Hägerstalund där Exploateringskontoret (EK), Idrottsförvaltningen (IF), Fastighetskontoret (FK) och MF ingår. Vidare har Miljöförvaltningen nu också en kontaktperson på Socialtjänstförvaltningen angående problemen med nedskräpning, tippning vid husvagnscamping i Flatenreservatet. Vandalisering i form av klotter anmäls direkt till TK:s enhet för klottersanering.

Behov av fortsatt arbete inom ramen för ordinarie tillsynsarbete

När kampanjen uppdagat problem i reservaten har förvaltningen påtalat dessa och försökt åstadkomma rättelse. I vissa fall har situationen förbättrats, medan förvaltningen i andra fall arbetar vidare med att komma till rätta med överträdelserna. Många problem kan inte åtgärdas endast genom Miljöförvaltningens försorg utan kräver att flera förvaltningar i staden samarbetar samt att kontakter med enskilda VU förstärks. Insatser som gjorts bör följas upp om ett år.

Under arbetet med tillsynskampanjen har det framkommit att det finns behov av ett utökat kontaktnät inom Stockholms stad. Fortlöpande kontakter och informationsutbyte bör ske med marklovsenheten på SBK, IF och TK. Förvaltarna, Miljöförvaltningen och ev. andra aktörer i staden behöver ha ett gemensamt grepp om problemen för att arbetet ska bli framgångsrikt.

Det finns dessutom behov att nå ut med information till fler VU än de som prioriterats inom kampanjen. Till dessa hör t ex föreningar och fler skolor som nyttjar reservaten.

STATUSUPPFÖLJNING

Stadens skyddade naturområden bedöms överlag vara i gott skick och efterlevanden av föreskrifterna är, med vissa undantag, god. Analys inom tillsynskampanjen visar dock att det finns utrymme för förbättringar. Vissa reservat, t ex Sätterskogen och Grimsta,

förvaltades på ett ändamålsenligt sätt när de inrättades, och satsningar har gjorts för att öka rekreativvärdena bl a utmed Mälarstranden. På grund av minskade resurser till förvaltarna under 2007 kan dock inte samma skötsel och underhåll som tidigare upprätthållas. Om trenden inte förbättras kan detta på sikt motverka reservatens syften.

En sammanfattande bedömning av bevarandestatus har gjorts för respektive reservat och redovisas i bilaga 1. Friluftslivets nyttjande fungerar överlag bra och i flera reservat har förutsättningar skapats för en ökad biologisk mångfald. Exempel på satsningar som gjorts under 2007 är ett antal dammar som anlagts av IF och EK för att gynna groddjur och fågelliv, och vissa av dem har också iordningställts som trevliga utflyktsmål för besökare.

Inom Nackareservatet i Stockholms stad har skötseln av markerna förbättrats under året. Som exempel kan nämnas att Skarpnäcks SDF tillsammans med Fornminnesgruppen och lokala föreningar börjat restaurera kulturlandskapet kring Lilla Sickla gård. Miljöförvaltningen har varit rådgivande i detta arbete.

De reservat där staden bedriver ett etablerat, kontinuerligt underhåll och där markanvändningen är väl reglerad håller generellt en högre kvalitet, än sådana där oklarhet råder om vad som gäller och skötseln är mer sporadisk eller eftersatt.

Ett antal tillstånd och dispenser från föreskrifter som lämnats av Stadsbyggnadsnämnden har följts upp av Miljöförvaltningen. Det har bland annat gällt nedgrävning av ledningar, anläggning av P-plats, uppförande av läktare och fitnessutrustning samt eldning. Bland de mer omfattande ärendena kan nämnas tillstånd gällande bekämpning av jättebjörnlöka samt anläggning av dammar och andra vattenvårdsåtgärder inom flera naturreservat.

Miljöförvaltningen mottog flera klagomål under perioden, främst om nedskräpning, missfärgat vatten, buller, skadade djur och annat som upprör besökare eller försämrar möjlighet till avkoppling och trivsel i reservaten. Andra klagomål har t ex gällt olaga cykelkörning inom Nackareservatet, vilket har lett till åtalsanmälan.

Rådgivning och samverkan

Förvaltningens ekologer har under perioden besökt samtliga åtta reservat vid ett flertal tillfällen. För alla reservaten har även fältinspektioner genomförts tillsammans med förvaltarna (stadsdelsförvaltningarna och för Järvareservaten Exploateringskontoret) där angelägna åtgärder diskuterats. Särskilda rådgivande möten har hållits med stadsdelsförvaltningarna i Bromma, Skärholmen och Skarpnäck.

Rådgivning har bland annat gällt frågor som rör föreskrifter om trädfällning, eldning och stängsling. Miljöförvaltningen har också arbetat med rådgivning om förvaltning såsom frågor om slätter och restaurering av kulturmarker eller skötsel av ekmiljöer och våtmarker inom reservaten.

Miljöförvaltningen har deltagit i ett antal förvaltningsövergripande möten där råd har getts, t ex om nya motionsspår i Nackareservatet och om skyltning för cykeltrafik, vilket är angeläget i flera reservat.

Information om reservaten till allmänheten har under perioden fortsatt att förbättras. Miljöförvaltningen har uppdaterat informationen på stadens hemsida. Exploateringskontor och stadsdelsförvaltningar har satt upp skyltar och märkt ut vandringsleder i terrängen. Naturskolor för barn, ungdomar och personal inom skola och barnomsorg är verksamma i två av reservaten.

Underlag till bedömning av bevarandestatus

Miljöförvaltningen följer systematiskt upp tillståndet för de värden som reservaten avser skydda genom att övervaka utvalda indikatorer. Själva uppföljningen ligger utanför den operativa tillsynen men är en förutsättning för och till stor hjälp vid rådgivning till förvaltarna om lämpliga prioriteringar som både gynnar växt/djurliv och friluftsliv samt förebygger försämringar och överträdelser.

Under 2007 har tre biologiska undersökningar genomförts som ger en bild av tillståndet för ängsväxter, rovfåglar och våtmarksfåglar i flera av reservaten. Rapporterna har redovisats separat för Miljö- och hälsoskyddsnämnden och även skickats ut till olika aktörer som verkar i reservaten.

Slut

Bilagor

Bilaga 1   Rapport från tillsynsarbetet i respektive reservat 2007.